

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEPREM KAYGISI
VE EĞİTİM ÖĞRETİM SÜRECİNE YANSIMALARI**

PRESCHOOL TEACHERS' EARTHQUAKE ANXIETY AND
THEIR REFLECTIONS ON THE EDUCATIONAL PROCESS

Nuhpelda ÖZORUÇ ¹, Ayperi DİKİCİ SİĞİRTMAÇ ²

22

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEPREM KAYGISI VE EĞİTİM ÖĞRETİM SÜRECİNE YANSIMALARI

PRESCHOOL TEACHERS' EARTHQUAKE ANXIETY AND THEIR REFLECTIONS ON THE EDUCATIONAL PROCESS

Nuhpelda ÖZORUÇ ¹, Ayperi DİKİCİ SİĞİRTMAÇ ²

Anahtar Kelimeler:

Çocuk,
Deprem,
Okul Öncesi Eğitim,
Okul Öncesi
Öğretmenleri,
Kaygı.

Keywords:

Child,
Earthquake,
Preschool
Education,
Preschool Teachers,
Anxiety.

¹Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, nuhpeldaozoruc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6366-060X.

²Prof.Dr. Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ayperis@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8167-8467.

Alıntılanmak için/Cite as: Özoruç ve Dikici Sığirtmaç A. (2024). Okul öncesi öğretmenlerinin deprem kaygısı ve eğitim öğretim sürecine yansımaları, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 380-396

ÖZ

Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Pazarcık merkezli deprem 11 ili etkilemiş olup asrın felaketi olarak adlandırılmıştır. Deprem can kayıpların, maddi ve manevi kayıplara neden olmuştur. Artçı depremlerin devam etmesiyle birlikte başta çocuklar olmak üzere yetişkinlerin psikolojilerini etkilemiş olup kaygı ve stres durumları yaşamalarına sebep olmuştur. Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin okul öncesi öğretmenleri ve çocukları nasıl etkilediğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Karma desen ile yürütülen bu çalışmanın katılımcılarını depremi yaşayan 174 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında Bal ve Akgül (2023) tarafından geliştirilen Deprem Kaygı Ölçeği uygulanmıştır. İkinci aşamada kaygı düzeyleri yüksek olan 10 okul öncesi öğretmeniyle görüşme yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin depremin etkisiyle kaygı ve stres bozuklukları yaşadığı, okulların açılmasıyla birlikte stres durumlarının azaldığı ve günlük yaşantılarına dönmelerinin hızlandığı belirlenmiştir. Depremin etkilerinin okul öncesi dönemdeki çocukların yaşantılarına, eğitim sürecine ve oyunlarına yansıdığı görülmüştür. Bu süreci öncelikle öğretmenler ve öğretmenler aracılığıyla çocukların sağlıklı bir şekilde atlatabilmesi için öğretmenlere destek hizmetlerin verilmesi önerilebilir.

ABSTRACT

The Pazarcık-centered earthquake that occurred in our country on February 6, 2023 affected 11 provinces and was called the disaster of the century. The earthquake resulted in loss of life and material and moral losses. Continuing aftershocks have affected the psychology of adults, especially children, and caused them to experience anxiety and stress. This study aims to determine how the February 6, 2023 Kahramanmaraş earthquakes affected preschool teachers and children. The participants of this study, which was conducted with a mixed design, were 174 preschool teachers who experienced the earthquake. In the first stage of the study, the Earthquake Anxiety Scale developed by Bal and Akgül (2023) was applied. In the second stage, 10 preschool teachers with high anxiety levels were interviewed. As a result of the study, it was determined that preschool teachers experienced anxiety and stress disorders due to the effect of the earthquake, and with the opening of schools, their stress decreased and their return to their daily lives accelerated. It has been observed that the effects of the earthquake were reflected in the lives, education process and games of preschool children. It may be recommended to provide support services to teachers so that children can go through this process in a healthy way, primarily through teachers.

GİRİŞ

Doğal afetler, insan yaşamını tehdit eden, can ve mal kayıplarına yol açan doğa olaylarıdır. Deprem, sel, heyelan gibi doğal afetler başta tüm dünya olmak üzere ülkemizde de yaşanmaktadır. Deprem; yer kabuğundan çıkan enerji sonucu oluşan sismik dalgalanma ve bu nedenle yeryüzüne yansıyan sarsıntı olarak tanımlanabilir (Solmaz ve Özel, 2012). Depremlerin çok büyük yıkıcı etkileri olmakla birlikte son dönemlerin en büyük depremi ülkemizde yaşanmıştır. Bu deprem “asrın felaketi” olarak adlandırılmıştır. 6 Şubat 04.17’de Kahramanmaraş ilinin Pazarcık ilçesinde 7.7 şiddetinde toplam 65 saniye süren arka arkaya iki deprem meydana gelmiştir. Yaklaşık dokuz saat sonra yine Kahramanmaraş’ın Elbistan ilçesinde 7.6 şiddetinde bir deprem daha olmuştur. Bu büyük depremlerin ardından binlerce artçı deprem olmuş ve depremler hala devam etmektedir. Bu deprem bugüne kadar ülkemizde olan en büyük depremdir (Utkucu vd., 2023) ve başta Kahramanmaraş olmak üzere Hatay, Adana, Osmaniye, Kilis, Gaziantep, Malatya, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Elazığ’ı büyük ölçüde etkilemiştir. Toplamda 120.000’e yakın bina yıkılmış 50.000’e yakın insan vefat etmiş ve yaklaşık 130.000’e yakın insan yaralanmıştır (AFAD, 2023).

Depremın yıkıcı etkisiyle birçok insanın yaşamı olumsuz etkilenmiştir. Depremden doğrudan etkilenen insanlar ciddi yaralanmalara veya ölüme yakın deneyimlere maruz kalmış; arkadaşları, aileleri, komşuları ve daha büyük topluluklar arasında yıkıma tanık olmuşlardır (Genç vd. 2023). Araştırmalar doğal felaketlerden en çok yara alan grupların çocuklar, gençler ve yaşlılar olduğunu göstermektedir (Erkan, 2010). Deprem çocuklar için fiziksel sağlık sorunlarının yanında ruhsal sağlık sorunlarına zemin hazırlayan bir afettir (Aydoğdu ve Fofana, 2023; Gürbüz ve Koyuncu, 2023). Deprem; can kaybının yanı sıra ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve akademik olarak olumsuzluklara neden olmuştur (Arslan, 2023). Ayrıca deprem kaygı, stres, nefes darlığı, titreme, terleme, hızlı ve derin soluk alıp verme, uyku problemleri gibi psikolojik etkilere neden olabilmektedir (Darga, 2023; Gürbüz ve Koyuncu, 2023). Çocukların depremin etkisiyle yaşadıkları bu olumsuz durumlarla baş ettiği en büyük yaşam alanlarından biri eğitim ortamlarıdır. Depremler,

eğitim - öğretim hizmetleri üzerinde de birçok olumsuz etkilere sebep olmuştur. Bu olumsuz sebepler eğitim hizmetlerinin yürütüldüğü fiziki ortamın zarar görmesi şeklinde olabileceği gibi, depremi yaşayan öğretmen ve öğrencilerin, öğretme-öğrenme durumlarındaki problemler şeklinde de görülebilmektedir (Yıldız, 2000). Ülkemizde de depremden dolayı özellikle deprem bölgesindeki illerde eğitim-öğretime ara verilmek zorunda kalınmıştır. Bu süreçte çocuklar eğitim ortamından uzak kalarak yaşadıkları ortamda depremin olumsuz etkilerine maruz kalmıştır. Deprem bölgesindeki illerde okullar kademeli olarak 27 Mart’a kadar aralıklı olarak açılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde üniversite öğrencilerinin deprem bilgi düzeylerinin incelenmesi (Budak ve Kandil, 2023), deprem bölgesinde çalışan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, kurum türü, branş değişkenleri ile ilişkisi (Genç vd. 2023), doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkilerine ilişkin literatür tarama (Karabulut ve Bekler, 2019), okul öncesi dönemdeki çocukların afetlere yönelik bilgilerinin incelenmesi (Akman ve Yıldırım, 2022), okul müdürlerinin 6 Şubat depremi sonrası okulların açılmasıyla yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri (Arslan, 2023), 6 Şubat depreminde ebeveynlerin gözünden çocukların yaşadıkları duygu durumlarının belirlenmesi (Darga, 2023). depremin çocuklar üzerindeki etkileri literatür tarama (Aral, 2023) çalışmaları yapılmıştır. Okul öncesi dönem çocukların başta sosyal-duygusal gelişim alanları olmak üzere tüm gelişim alanlarında kritik öneme sahiptir. Bu araştırma çocukların deprem sonrasında yaşadıkları duygu ve davranışların belirlenmesi ile eğitim sürecinin bu doğrultuda planlanması açısından önemlidir. ayrıca okul öncesi dönem, çocuğun yaşamının ileriki yıllarını da etkilediği için kritik bir dönemdir. Bu dönemdeki çocukların deprem sonrası gösterdikleri duygu ve davranışların belirlenmesi, önleme ve müdahale programlarının hazırlanmasına ortam hazırlayacaktır.

Okulların açılmasıyla birlikte öğretmenler ve çocuklar deprem sonrasında ilk defa bir araya gelmişlerdir. Bu süreçte de artçı depremler meydana gelmeye devam etmiştir. Bu dönemde öğretmenler ve çocuklar depremin olumsuz etkileriyle yeni sürece uyum sağlamaya

çalışmışlardır. Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin okul öncesi öğretmenleri ve çocukları nasıl etkilediğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmenlerinin deprem kaygıları ne düzeydedir?
2. Okul öncesi öğretmenlerinin deprem sonrası eğitim sürecine yönelik yaşantıları nasıldır?
3. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların öğretmenlerinin gözünden deprem sonrasındaki yaşantıları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik (olgubilim) desen kullanılmıştır. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerini yaşayan okul öncesi öğretmenlerinin ve çocukların süreç içindeki yaşantı ve deneyimlerini açığa çıkarıp bütüncül bir çerçevede sunabilmeyi olanaklı kıldığı için bu çalışmada fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Fenomenoloji, olayı yaşayan kişilerin doğrudan deneyimlerinin irdelendiği, katılımcıların aynı olguya dair farklı tanımlamalarının ve deneyimlerinin bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Merriam ve Tisdell, 2016). Fenomenoloji insanların ilgi konusu olan herhangi bir olguyu algılama biçimini, betimleyiş şeklini, olgu hakkındaki hislerini, nasıl yargıladıklarını, anımsama ve anlamlandırma biçimlerinin nasıl olduğunu kavrama çabasıdır (Patton, 2014). Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerini yaşayan okul öncesi öğretmenlerinin ve çocukların deneyimlerini, bu deneyimlere ilişkin tanımlarını ve deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını bütüncül bir bakış açısıyla sunmayı amaçladığı için fenomenoloji deseninin bu çalışma için en uygun desen olduğu öngörülmüştür.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu belirlemek için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme

kullanılmıştır. 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında deprem bölgesinde görev yapan ve depremi yaşamış okul öncesi öğretmenlerine “Deprem Kaygı Ölçeği” (Bal ve Akgül, 2023) uygulanmıştır. Araştırmadaki örneklem seçiminde dikkat edilen ölçüt öğretmenin deprem kaygı düzeyinin yüksek düzeyde olmasıdır. Ölçekte 121-170 puan aralığı yüksek kaygı düzeyine sahiptir. Çalışmaya 174 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Katılımcılara ölçek uygulanırken araştırmamanın ikinci aşamasında görüşme yapmak için gönüllü katılımcıların iletişim bilgileri alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda kaygı düzeyleri yüksek olan görüşme yapmaya gönüllü olan en yüksek kaygı düzeyine sahip katılımcılarla iletişime geçilmiş olup görüşme yapılmıştır. Katılımcılarla görüşmeler yapılmış ve veriler tekrar etmeye başlayınca görüşmeler sonlandırılmıştır. Toplamda 10 okul öncesi öğretmeniyle görüşme yapılmıştır. Deprem kaygısı yüksek olan öğretmenlerin çalışma grubuna dahil edilmesindeki amaç; kaygı düzeyi yüksek olan öğretmenlerin durumu en iyi yansıtacağından dolayı öğretmenlerin durumunun tespit edilmesi, eğitim öğretim sürecine kaygının yansiyıp yansımadığının ortaya konulması, bu doğrultuda alınacak önlemler ve destek uygulamalarına ihtiyaç duyup duymadıklarının belirlenmesidir. Kaygı düzeyi yüksek olan on öğretmene araştırmacı tarafından sürece ilişkin bilgilendirme yapılmıştır.

Tablo 1’de görüşme yapılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler verilmiştir. Katılımcıların 10’u (%100) kadınlardan oluşmakta; 6’sı (%60) bağımsız anaokulunda çalışırken, 4’ü (%40) ilkokullara bağlı anasınıfında görev yapmaktadır. Öğretmenlerin depremden sonraki sınıf mevcutlarına bakıldığında okula devam eden çocuk sayısında azalma olduğu görülmektedir. Kaygı düzeyi yüksek olan bu öğretmenlerin seçiminde; birinci derecede kayıplarının olmaması, daha az etkilendiği için Gaziantep’te ikamet etmeleri ve evleri hasarsız veya az hasarlı durumda olanlar arasından seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu ölçütler ile yaşanan kayıplar nedeniyle yas sürecinde olmayan, depreme bağlı yüksek kaygı yaşayan ve görüşme sürecinde gönüllü katılımın sağlanmasında daha kolay ulaşılabilir öğretmenler ile çalışılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlere İlişkin Demografik Bilgiler

Kod Adı	Cinsiyet	Çalıştığı Okul Türü	Deprem Öncesi Sınıf Mevcudu	Deprem Sonrası Sınıf Mevcudu
Ö1	Kadın	Anaokulu	21	13
Ö2	Kadın	Anaokulu	18	13
Ö3	Kadın	İlkokul	16	14
Ö4	Kadın	Anaokulu	19	16
Ö5	Kadın	İlkokul	20	11
Ö6	Kadın	İlkokul	20	12
Ö7	Kadın	İlkokul	25	15
Ö8	Kadın	Anaokulu	17	13
Ö9	Kadın	Anaokulu	24	21
Ö10	Kadın	Anaokulu	14	8

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama araçları olarak, “Kişisel Bilgi Formu”, “Deprem Kaygı Ölçeği” ve “Yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Çalışmaya konu olan öğretmenlerin deprem süreci hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından Kişisel Bilgi Formu hazırlanmıştır. Bu form; cinsiyet, mesleki kıdem, deprem sonrası yaşanan yer gibi bilgileri içermektedir.

Deprem Kaygı Ölçeği: 18-65 yaş arası bireylerin deprem kaygısını ölçmek amacıyla Fatih Bal ve Ömer Akgül (2023) tarafından geliştirilen ölçek tek faktörlü 34 maddeden oluşmaktadır. Toplam maddelerde alınan en düşük puan 34 en yüksek puan 170’dir. Ölçekte yüksek puanlar deprem kaygısının yüksek olduğunu düşük puanlar ise deprem kaygı puanlarının düşük olduğunu göstermektedir. Ölçek maddelerinde herhangi bir ters kodlama bulunmamaktadır. Deprem Kaygı Ölçeği” hiç katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum ve tamamen katılıyorum” seçeneklerinden oluşan likert tipi beşli dereceleme ölçeği olarak belirlenmiştir. Ölçekte yer alan maddelere verilen yanıtlar, doğrudan kaygı durumunu yansıtan ifadelerde” hiç katılmıyorum dan tamamen katılıyorum” a doğru 1’den 5’e sayısal değerler verilerek puanlanmıştır. 0-34 puan Normal, 35-70 puan Düşük, 71-120 puan Orta, 121-170 puan Yüksek kaygı düzeyi olarak gruplanmıştır. Madde test korelasyonlarının 0,42 ile 0,72 arasında değerler alırken Test tekrar test ve alfa güvenilirlikleri

0,87 olarak rapor edilmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Bu görüşme tekniğinde araştırmacı önce araştırma sorularının amacına uygun şekilde sormayı düşündüğü soruların yer aldığı görüşme sorularını yazmaktadır. Nitel veri sağlayan bir yöntem olan yarı yapılandırılmış görüşme, açık uçlu soruların yer aldığı bir tekniktir (Patton, 2014). Araştırma kapsamında, öğretmenlerin deprem sonrası kaygı durumu ve eğitim-öğretim sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu bağlamda, uygun görüşme soruları hazırlayabilmek amacıyla kapsamlı bir alan yazın incelemesi yapılmıştır. Alan yazın çalışması sonucunda öğretmen görüşme formu oluşturulmuştur. Hazırlanan form okul öncesi eğitimi alanında çalışan beş öğretim üyesine uzman görüşü almak amacıyla sunulmuştur. Uzman görüşü ve çalışmanın amacı doğrultusunda görüşme soruları tekrar düzenlenmiştir. Bir sonraki adımda ise görüşme formundaki soruların anlaşılabilirliğinin ve uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla iki okul öncesi öğretmeni ile pilot uygulama yapılarak görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışma grubunun belirlenmesi aşamasında deprem bölgesinde çalışan ve depremi yaşayan 174 okul öncesi öğretmenine Demografik Bilgi Formu ve Deprem Kaygı Ölçeği uygulanmıştır. Kaygı düzeyleri ölçeğin

değerlendirmesine göre; Normal-Düşük-Orta-Yüksek düzey olarak belirlenmektedir. Katılımcıların onamları alınarak bu öğretmenler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

2023 yılında depremden sonra okulların açılmasıyla birlikte Nisan ayı içerisinde gerçekleştirilen görüşmeler yüz yüze yapılmış ve görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Daha sonra, dijital ortamdaki veriler araştırmacılar tarafından dinlenerek, yazılı metin haline dönüştürülmüştür.

Verilerin Analizi

Çalışma grubunu aşırı ve aykırı durum örnekleme yöntemi ile belirlemek için okul öncesi öğretmenlerine uygulanan Deprem Kaygı Ölçeği'nden elde edilen nicel veriler, SPSS yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. En yüksek kaygı düzeyine sahip öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen nitel veriler ise, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde, elde edilen verileri açıklamaya yönelik kavramlara ulaşılmaya çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu süreçte görüşmelere ait ses kayıtları ve notlar transkript edilerek yazılı hale dönüştürülmüştür. Ham verilerden görüşme kayıtları 31 sayfa şeklinde yazılı doküman haline getirilmiştir. Elde edilen veriler birçok kez okunarak kodlanmıştır. Veriler kodlandıktan sonra ilişkili ve benzer veriler aynı kod altında birleştirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Bu işlemde sonra bütün veriler tekrar okunup ilişkili olan kategoriler aynı grupta birleştirilerek temalar oluşturulmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından analiz edilmiş ve katılımcıların görüşlerine yönelik bir gerçeklik ortaya koyabilmek amacıyla ham metin verilerinden alıntılar sunulmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlere kodlar (Ö1, Ö2, Ö3 vb..) verilerek doğrudan alıntılar aracılığıyla görüşleri yansıtılmıştır. Ham verilerden oluşturulan kodlar, kategoriler ve temalar uzman görüşüne sunulularak fikir birliğine varılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde okul öncesi öğretmenlerinden elde edilen nicel ve nitel bulgular çalışmanın alt amaçları sırasıyla sunulmuştur.

3.1.Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Kaygı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Kaygı Ölçeği puanlarına ilişkin betimsel değerler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Kaygı Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimsel Değerler

Grup	N	%
Normal	0	0
Düşük	8	4.6
Orta	64	36.8
Yüksek	102	58.6
Toplam	174	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi Normal düzeyde kaygı düzeyine sahip okul öncesi öğretmenlerinin olmadığı (%0), düşük düzeyde kaygısı olan 8 (%4.6), orta düzeyde kaygısı olan 64 (%36.8) ve yüksek düzeyde kaygısı olan 102 (%58.6) okul öncesi öğretmenin olduğu görülmektedir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Kaygı ölçeğinden elde edilen betimsel bulgular Tablo 3'te sunulmuştur

Tablo 3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Kaygısı Ölçeğine İlişkin Betimsel Bulgular

Deprem Kaygısı	Toplam Puanlar			
	N	Min	Max	X
	174	48	170	122.74
	10	128	153	139.3

Tablo 3'te görüldüğü gibi okul öncesi öğretmenlerinin deprem kaygı ölçeği puanlarının ortalaması 122.74 olarak bulunmuştur. Bu bulgu Okul Öncesi Öğretmenlerinin yüksek kaygı düzeyinde olduklarını göstermektedir. Görüşme yapılan 10 öğretmenin deprem kaygı ölçeği puanlarının ortalaması 139.3 olarak bulunmuş olup yüksek kaygı düzeyine sahip oldukları yapılan betimsel analiz sonucunda elde edilmiştir.

Bu 10 okul öncesi öğretmeniyle de depremden sonraki yaşantılarını, sınıflarındaki çocukların eğitim sürecindeki deneyimlerini belirlemek için yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

3.2.Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Sonrası Yaşantıları ve Eğitim Sürecine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Tablo 4'te depremin öğretmenlerin yaşamları üzerindeki etkisine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 4. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Sonrası Yaşantıları

Tema	Kategori	Kodlar	Öğretmenler	
Deprem Etkisi	Duyguya Etkisi	Korku	Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö9	
		Kaygı	Ö9	
		Çaresiz	Ö4	
		Endişe	Ö1,Ö4,Ö5,Ö8	
		Güçsüz	Ö4	
		Şaşkınlık	Ö2,Ö3	
	Düşünceye Etkisi	Ölüm	Ö1,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8	
		Deprem Hissi	Ö1,Ö2,Ö3,Ö5,Ö6,Ö9,Ö10	
		Depremi Kabullenmeme	Ö4	
	Davranışa Etkisi	Şok etkisi	Ö3,Ö4,Ö10	
		Gündemi takip etme	Ö5	
		İrkilme	Ö5	
		Kasılma	Ö6	
		Hızlı hareket etme	Ö4,Ö8	
Deprem Sonrası Yeni Alışkanlıkların Oluşması	Sosyal	Asosyallik	Ö1,Ö5,Ö8,Ö10	
		Aileden ayrılamama	Ö1,Ö3,Ö5,Ö7,Ö10	
	Davranışsal	Kıyafet seçimi	Ö2,Ö6	
		Telefon şarjı	Ö2	
		Deprem çantası	Ö2,Ö3,Ö6,Ö8,Ö9,Ö10	
		Şehir değiştirme	Ö7	
	Psikolojik	Asansöre binmeme	Ö4	
		Sallanma hissi	Ö4	
			Anı yaşama isteği	Ö1

Tablo 4'e göre, okul öncesi öğretmenlerinin deprem sonrası yaşantıları, depremin etkisi ve deprem sonrası yeni alışkanlıkların oluşması olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. Depremin etkisi teması altında duyguya, düşünceye ve davranışa etkisi olmak üzere üç kategori oluşturulmuştur. Duyguya etkisi kategorisinde öğretmenlerin; depremin tekrar olacağından dolayı korku ve bununla birlikte kapalı alanda kalma korkusu, çaresiz ve güçsüz hissetme, endişe ve şaşkınlık duyguları yaşadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Düşünceye etkisi kategorisinde; sık sık ölümü düşündükleri, sürekli deprem oluyor gibi hissettikleri ve depremin olduğunu kabullenmek istemedikleri belirlenmiştir. Davranışa etkisi kategorisinde ise okul öncesi öğretmenlerinin şok etkisi yaşadıkları, depremden sonra güncel haberlerle

depremin nerede, ne zaman olduğu, artçı depremlerle ilgili bilgi edinmek için daha sık gündemi takip etme ihtiyacı duydukları, vücutlarında kasılma ve irkilmelerin olduğu ve ev gibi kapalı alanlara girdiklerinde hızlıca işlerini hallederek depreme karşı güvenli olarak gördükleri yere dönmeye çalıştıkları görülmüştür. Aşağıda depremin okul öncesi öğretmenlerinin yaşamlarındaki etkilerine ilişkin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Ö4: “Şoka uğradım, ne olduğuna anlam veremedim. Hani bunun deprem olduğunu bile düşünemedim. Korktum rüya aslında ben ilk önce rüya falan olduğunu düşündüm. Hani böyle bir şey yaşadığıma inanamadım. Çok güçsüz hissettim, çaresiz hissettim.”

Ö5: “Korktum özellikle de çok endişelendim. Yani binanın

çökeceğini düşündüm. Acaba enkazda bulunabilecek miyim ve çevremdeki insanlara bir şeyler oldu mu gibi bu tarz sorular sürekli aklımdan geçti. Deprem süreci yıpratıcı oldu. Sürekli diken üstünde her an yeni bir şey olacaktı hissiyle yaşamak aşırı yorucu. Ek olarak haberleri takip etmek sürekli olaydan kopmama hissi yaşıyordum. Etkilerini daha az seviyede yaşıyorum artık. Sadece evde ses olunca irkilme gibi etkileri kaldı.”

Ö8: “Hâlâ etkilerini yaşıyorum. Tabii o ilk andaki kriz gibi değil ama yine bir duşa girdiğimde mesela çok kısa sürede çıkmak istiyorum. Bir kafedeysem ve üstünde çok fazla katlı bina varsa orada olabildiğince bulunmamaya çalışıyorum.”

Çalışma grubundaki okul öncesi öğretmenlerinin depremin yaşamları üzerindeki etkisindeki diğer tema deprem sonrası yeni alışkanlıkların oluşmasıdır. Öğretmenlerin depremden sonra yeni alışkanlıklar edindikleri ve bundan sonraki yaşamlarında bu alışkanlıkları sürdürecekleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu tema altında sosyal kategoride depremden sonra sosyal oldukları, güvenli olarak gördükleri yerden çıkmayarak çevre ile daha az iletişim kurdukları ve tekrar deprem olma ihtimalinden dolayı ailelerinden ayrılamadıklarını ifade etmişlerdir. Davranışsal kategoride depremden sonra kıyafet seçiminde daha seçici oldukları, özellikle gece uyurken mevsime uygun kıyafetler giydikleri, telefon şarjlarını bitmeden doldurdıkları, deprem çantası hazırladıkları ve depremin yıkıcı etkisiyle yinelenme ihtimaline karşı şehir değiştirdikleri bulgularına ulaşılmıştır. Psikolojik kategoride ise depreme tekrar yakalanma ihtimallerinden dolayı asansör fobilerinin olduğu, ara ara sallandıkları ve deprem olduğunu hissettikleri, depremin yineleneyeceği düşüncesinden dolayı kaygılarının arttığı ve depremden dolayı kendi yaşamının son bulma ihtimalini deneyimleyerek daha çok anı yaşamaya, hayattan keyif almaya odaklandıkları belirlenmiştir.

Ö2: “Daha dikkatli, daha hazırbulunuşluğumuz daha çok gelişti. Mesela önceden daha rahat biçimde gezabiliyordum. Hani kısa uzun tayt tarzı daha iyi salaş bir biçimdeydim. Ama artık deprem olabilir düşüncesi ve telefonu hani boş yere kullanmamaya özen gösteriyoruz ve her dakika hemen az azalsa bile hemen telefonu şarja yöneltiyorum. Üstümüz giyili bir şekilde oluyor genellikle

hani eşofman olarak ve montumuz ve bir deprem çantamız kapının girişinde hazır bekliyor her zaman.”

Ö9: “Depremin tekrar olma ihtimalini düşünüyorum. Bir tane deprem çantası hazırladım. Deprem anında evde nerede yaşam üçgeni oluşturabileceğimi planladım.”

Ö4: “... tek başıma mesela depremden sonra daha hiç asansöre binmedim belki.”

Çalışmada öğretmenlerin bakış açısından deprem sonrası okulların açılmasının etkileri ile ilgili olarak öğretmen, çocuk ve ebeveyn temaları oluşturulmuştur. Öğretmenlerin bakış açısından okulların açılmasına ilişkin temalar, kategoriler ve kodlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5’e göre deprem sonrası okulların açılmasının öğretmen bakış açısıyla depremin etkileri üç tema altında toplanmıştır. Birincisi öğretmen temasıdır. Bu tema altında mesleki kategorisi yer almakta ve öğretmenlerin depremden sonra okulların açılmasından dolayı çocuklarla birlikte eğitim-öğretim sürecine başladıkları için kendilerini faydalı hissettikleri, süreçte meslektaşlarıyla benzer deneyimler yaşadıkları için problem durumlarında öğretmenlerle fikir paylaşımında bulduklarından dolayı okulların açılmasına yönelik olumlu düşüncelerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal kategorisinde okulların açılmasından dolayı öğretmenler; okula geldikleri ve verimli zaman geçirdikleri için sürekli yaşadıkları deprem düşüncesinden uzaklaştıklarını, kaygılarının azaldığını ve normal yaşantılarına/rutin hayatlarına dönmelerini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Psikolojik kategorisinde ise bazı öğretmenler okulların açılmasının deprem korkularını tetiklediği, sınıfta deprem olma ihtimaline karşı tedirgin oldukları, eğitim sürecine odaklanamadıklarını ifade etmişlerdir.

Ö1: “Okulların açılması beni olumlu yönde etkiledi. Çünkü bir yerde sabit kalıp sadece depremi düşünmektense okula gidip farklı insanları izlemek ya da onları gözlemlemek ya da çocuklara katkı sağlayabilmek bana iyi geldi.”

Ö2: “Çocuklarla vakit geçirdim. Çünkü onların da bir korkuları var. Ben yine onlara destek oldum. Onlara destek olurken ben kendim korkumu da atlatmış oldum hani paniğimi atlatmış oldum. Öğretmen arkadaşlarımı gördüm. Onların bilgilerinden faydalandım.”

Tablo 5. Deprem Sonrası Okulların Açılmasının Öğretmen Bakış Açısıyla Etkisi

Tema	Kategori	Kodlar	Öğretmenler
Öğretmen	Mesleki	Faydalı olma	Ö1,Ö2,Ö3,Ö6,Ö7,Ö8,Ö10
		Öğretmenlerle fikir paylaşımı	Ö2,Ö3,Ö8,Ö10
	Sosyal	Deprem düşüncesinden uzaklaşma	Ö1,Ö2,Ö4,Ö5
		Kaygı azalması	Ö6,Ö8
		Rutin hayata dönme	Ö10
	Psikolojik	Deprem korkusu	Ö3,Ö7
		Tedirginlik	Ö4,Ö7
Odaklanamama		Ö9	
Çocuk	Duygu	Korku	Ö4,Ö5,Ö10
	Düşünce	Okulun yıkılması	Ö2
		Dini kavramlar	Ö1,Ö2,Ö6
	Davranış	Deprem hissi	Ö5,Ö8
		Evde kalamama	Ö7
Ebeveyn	Çocuğu okula gönderme	Kaygılı	Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9
		Kaygısız	Ö1,Ö10
	Çocuğundaki gözlemleri	Davranış problemleri	Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö9
		Duygu değişiklikleri	Ö6,Ö7,Ö9,Ö10

Çalışma grubundaki okul öncesi öğretmenlerinin deprem sonrası okulların açılmasının öğretmen bakış açısıyla etkisindeki ikinci tema çocuklardır. Bu tema altında çocukların duygularına yönelik okulların açılmasıyla birlikte sınıfta depremden dolayı korktuklarını belirtmişlerdir. Çocukların düşünce kategorisinde; okulun yıkılacağını düşündükleri ve sınıf içinde Allah bizi cezalandırdı, kıyamet kopacak gibi dini kavramlarla düşüncelerini ifade ettikleri bulgusuna rastlanmışır. Davranış kategorisinde ise çocukların sınıf içerisinde bazen deprem olduğunu hissettikleri ve tekrar deprem olmasından korktukları için ailesiyle birlikte evde kalmak istemedikleri konusunda direttiklerini öğretmenler ifade etmişlerdir.

Ö1: “Çocuklar genellikle aileleri tarafından söylenen cümleleri kullandılar. Allah bize ceza verdi, kıyamet koptu, öleceğiz gibi ifadeler kullanıyorlar. Bu soruları sorduklarında onların anlayabileceği düzeyde cevaplar vermeye çalıştım ve depremin doğal afet olduğunu, önlemlerimizi alırsak bir şey olmayacağını anlattım.”

Ö6: “Hatta bazı çocuklarımda hâlâ arabada kalan var ev hasarsız olsa da eve girmeye korkan var. O yüzden çocuğu

okula pek göndermiyorlar. Genel olarak bir korku devam ediyor bazılarında.”

Ö9: “Öğretmenim deprem olacak mı? Sürekli deprem mi olacak? Diye soruyorlardı. Ben de şöyle bir cevap verdim. Çocuklar hiç deprem olmayacak veya olacak demek doğru olmaz. Çünkü zaten bunu hiçbirimiz bilmiyoruz. Çocukları anladığımı ve sorularını basit bir şekilde cevaplamak için sadece şu şekilde söyledim. Bizim okulumuz çok güvenli. Biz deprem anında ne yapacağımızı tatbikat yaparak öğrendik. Çocuklar ne yapılması gerektiğini zaten önceki dönemden biliyorlardı.”

Çalışma grubundaki okul öncesi öğretmenlerinin deprem sonrası okulların açılmasının öğretmen bakış açısıyla etkisindeki üçüncü tema ebeveynlerdir. Bu tema altında öğretmenler; çocuğu okula göndermeye yönelik okul saatlerinde deprem olma ihtimalinden dolayı kaygı yaşayan ebeveynler ve hiç kaygılanmadan çocuklarını okula gönderen ebeveynlerin olduğunu ifade etmişlerdir. Ebeveynler çocuklarında gözlemledikleri bazı davranış değişikliklerini öğretmenler ile paylaşmışlardır. Öğretmenlerin ebeveynlerden aldıkları bilgilere göre

ebeveynler, çocuklarının depremden sonra vurma, küfür etme, bağırma, anneden ayrılamama gibi davranış problemlerinin oluştuğu ve sık sık korkmalarından dolayı duygu değişikliği yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Ö1: “Depremden sonra birkaç velim öğrencilerim hakkında şey dedi. Çocukta aşırı derecede vurma eylemi ve küfür etme eylemi başladı dedi. Depremden sonra bunu annesine yapıyormuş. Diğer bir velim şey dedi. Aşırı derecede bana bağırıyor. Ben yemek yer misin? Diye sorduğumda bile bağırıyor. Aileler çok korktuğunu söylediler.”

Ö4: “Velilerimin bazıları korktukları için depremden çocuklarını okula göndermek istemedi, ben de onları cesaretlendirdim işte hayatımıza devam etmeliyiz. Rutinlerimize dönmeliyiz. Olumlu olumlu cümleler kurarak hani onları cesaretlendirdim.”

Ö9: “Depremden hemen sonra telefonla özellikle görüştüğümde çocuğun çok ağladığını söyleyen velilerim vardı. Hani tekrar olacak mı diye çocuk sürekli tedirginmiş.

Okula gelmeye yönelik direnç gösteren çocuklar vardı. Onlar hakkında bilgi verdiler.”

Çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin depremin çocuklar üzerindeki etkisine yönelik gözlemlerine ilişkin temalar yer almaktadır. Öğretmenlerin depremin çocuklar üzerindeki etkisine yönelik temalar, kategoriler ve kodlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6’da okul öncesi öğretmenlerinin depremin çocuklar üzerindeki etkisine yönelik gözlemleri iki tema altında toplanmıştır. Birinci tema depremden sonra sınıfta çocukların yaşantıları temasıdır. Bu tema altındaki duygusal problem durumları kategorisinde; çocukların sınıftayken tedirgin oldukları, deprem olmasından korktukları ve ölüm korkusu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Düşünce kategorisinde çocukların kendi aralarında deprem kavramlarından (enkaz, kolon, kiris, çatlak gibi) bahsettikleri, depremi yansıtan resimler yaptıkları, depremin olduğunu hissettikleri ve evlerin yıkılacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Davranış kategorisinde

Tablo 6. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Depremin Sınıfı Uygulamalara Yansımalarına Yönelik Düşünceleri Çocuklara Etkisine Yönelik Gözlemleri

Kategori	Kategori	Kodlar	Öğretmenler
Yaşantılar	Duygusal	Tedirginlik	Ö2,Ö4,Ö6,Ö10
		Korku	Ö4,Ö9,Ö10
	Düşünce	Deprem kavramları	Ö5,Ö6,Ö8,Ö9
		Deprem resimleri	Ö9
		Deprem olma hissi	Ö1,Ö6,10
		Evlerinin yıkılması	Ö4
		Saldırganlık	Ö1
	Davranışsal	Bağırma	Ö1
		Okula gelmek istememe	Ö4
		Ağlama	Ö4,Ö9
Deprem oyunları		Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9	
Sarılma		Ö8	
Müdahaleler		Paydaşlar ile işbirliği	Rehber öğretmen
	Veli		Ö3
	Çocuklara yönelik müdahale	Açıklama yapma	Ö2,Ö3,Ö4,Ö8
		Duygularını ifade ettirme	Ö3,Ö8
		Görmezden gelme	Ö5,Ö6,Ö7,Ö10
		Odağını değiştirme	Ö9

ise çocukların saldırgan davranışlarının arttığı, bağırma, ağlama davranışlarının ortaya çıktığını, deprem olmasından dolayı okula gelmek istemediklerini, öğretmene sarılma isteklerinin arttığı, serbest zamanda deprem içerikli, deprem anını yansıtan oyunlar oynadıklarını ifade etmişlerdir.

Ö6: “İlk geldiklerinde oyuncaklarla oynadıklarında biraz değişik geldi mesela bebeklerle oynarken kendilerince canlandırma yapıyorlardı işte. Sen depremi hissettin mi diyor bebeğe. Bebeği konuşturuyor işte biz şuraya kaçtık falan diye söylüyor. Sonra birbirleriyle de sürekli depremler ilgili konuşuyorlardı. Gün geçtikçe bu konular azaldı.”

Ö8: “Çok fazla yapı inşa oyunları oynanmaya başladı. Bir bina yapılıyor mesela bunu depreme dayanıklı yapmalıyız. Buna malzemesini iyi kullanmalıyız, işte salladılar masaları bak yıkılmıyor benim bina. Böyle oyunlar oynandı. Genelde böyle birbirlerine sarılmaya daha çok meyilli oldular. Daha sevgi dolular birbirlerine karşı.”

Çalışma grubundaki okul öncesi öğretmenlerinin depremin çocuklar üzerindeki etkisine yönelik gözlemlerinde problem durumlarına yönelik müdahale teması yer almaktadır. Bu tema altında paydaşlar ile işbirliği kategorisinde problem durumlarına çözüm üretmek için rehber öğretmen ve velilerle işbirliği yaptıklarını ifade etmişlerdir. Çocuklara müdahale kategorisinde ise öğretmenlerin çocuklarla doğrudan probleme yönelik çözüm müdahaleleri yer almaktadır. Öğretmenler çocuklara deprem hakkında açıklamalar yaptıklarını, çocukların yaşadıkları duyguları ifade etmelerini teşvik ettiklerini, çocukların problem davranışlarını görmezden gelerek veya odak noktalarını değiştirerek çözüm üretmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Ö1: “Problem davranışların okuldaki psikolojik danışman öğretmenimiz bu ilk ayda normal olduğunu söyledi, ilk daha sonraki haftalarda gözlemleyip hala bu olumsuzluk devam ediyorsa yardım alınabileceğini söylendi. Ben bu haftada gözlem yapıp ondan sonra hani hala bu sıkıntı devam ederse rehber öğretmenimizden yardım isteyeceğim.”

Ö5: “Açıkçası bu konuda çok fazla tepki göstermemeye çalışıyorum. Çünkü daha çok tepki gösterirsem müdahalede

bulunursam onları daha çok pekiştirecekmişim gibi geliyor. Kendi kendine sönmesini bekliyorum açıkçası ve maalesef ki bu kelimeleri (enkaz, yıkım, ölü) duydular. Sadece bu hafta üçüncü haftamız daha söndüğünü gözlüyorum ve daha da söneceğini düşünüyorum.”

Ö8: “Olabilirdi onların anlayacağı ölçüde olayın gerçekliğini kapatmadan anlamaya anlatmaya çalıştım. Yalnız olmadıklarını hissettirmeye çalıştım. Duygularını anlamaya çalıştım, gerektiğinde sarılmak istediklerinde sarılarak işte duygularımızı paylaşarak geçirdik.”

Çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin deprem sonrası sınıf içi uygulamalarına ilişkin kategoriler yer almaktadır. Öğretmenlerin deprem sonrası sınıf içi uygulamalarına ilişkin temalar, kategoriler ve kodlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7’ye göre okul öncesi öğretmenlerinin deprem sonrası sınıf içi uygulamaları üç tema altında toplanmıştır. Eğitim-öğretim süreci temasında deprem sonrasında öğretmenler çocukların sürece daha kolay uyum sağlayabilmeleri için oyun zamanında geçirdikleri süreyi uzattıklarını, rehber öğretmen aracılığıyla psiko-sosyal destek programını uyguladıklarını, müzik, sanat, drama, oyun etkinliklerine yoğunlaştıklarını ifade etmişlerdir. Sınıf içi yeni alışkanlıklar temasında ise depremden önceki sürece göre daha çok esnek programı tercih ettikleri, esnek programda çocukların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda günlük plan uyguladıklarını, bahçe etkinliklerine sık sık yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Depreme yönelik uygulamalar temasında ise sınıfta çocuklarla birlikte deprem olma ihtimaline karşı güvenli alan belirledikleri, etkinlikler aracılığıyla depreme yönelik farkındalıklar oluşturmaya çalıştıkları, çök-kapan-tutun hamlesini uygulamalı olarak öğrettiklerini, deprem tatbikatı yaparak olası deprem anında ne yapılması gerektiğini uygulamalı olarak gösterdiklerini, hayat üçgeni kavramını açıklayarak nasıl olması gerektiğini anlattıklarını, deprem çantasında neler olması gerektiğini ve deprem çantası hazırladıklarını belirtmişlerdir.

Ö1: “İlk hafta serbest etkinlik olarak devam ettirdim. Çocukların hoşlarına giden etkinlikler mesela oyun hamuru mesela müzik etkinliği bunları yaptırдыm. Sanat etkinliğine isterlerse yaptırдыm.

Tablo 7. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Deprem Sonrası Sınıf İçi Uygulamaları

Tema	Kodlar	Öğretmenler
Eğitim-Öğretim Süreci	Oyun zamanı	Ö1,Ö4,Ö6,Ö8
	Psiko-sosyal destek programı	Ö2,Ö3,Ö5
	Müzik	Ö1,Ö2
	Sanat	Ö1,Ö6,Ö10
	Drama	Ö1
	Oyun	Ö2,Ö3,Ö4,Ö6,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10
Sınıf içi yeni alışkanlıklar	Esnek program	Ö1,Ö5,Ö9,Ö10
	Bahçe etkinlikleri	Ö2
	Çocukların ilgileri	Ö9,Ö10
Depreme Yönelik Uygulamalar	Güvenli alan	Ö1,Ö3,Ö4,Ö5,Ö7,Ö8
	Etkinliklerle farkındalıklar	Ö1,Ö10
	Çök-kapan-tutun	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö8,Ö9
	Tatbikat	Ö4
	Hayat üçgeni	Ö6
	Deprem çantası	Ö6

Korku ve endişelerini anlattıkları için hani ben de ona göre analiz yaptım. Diğer haftalarda o analize göre etkinlikleri düzenledim. Dramadan çok faydalandım hocam drama etkinliğinden renkli çalışmalar kullandım.”

Ö2: “Açık alan bahçeyi kullanmaya başladım. Hani ilk dönem bahçeyi çok kullanmıyordum. Depremden dolayı ya tekrarlanırsa diye çocuklar açısından da iyi olacağı için yani bahçeyi şu anda ağırlıklı kullanıyorum.”

Ö5: “Öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı’nın vermiş olduğu psikososyal destek için hazırlanan etkinlikler vardı. Hala da uyguluyorum bu programı. Zaten bir aylık bir program içeriyor. Depremle alakalı olarak özellikle ilk hafta soru sordukları zaman bu hislerinin normal olduğuna dair konuşmuştum. Hepimizin aynı şekilde korktuğunu ama şu an bunların geçtiğini güvende hissetmesi gerektiğine yönelik konuşmalar yapmıştım.”

Ö6: “Hayat üçgeni nasıl oluşturulur? Tekrar gösterdim. Yanlarında su bulundurmalarını evde de sürekli bir deprem çantalarını hazırlamaları gerektiğini söyledim.”

TARTIŞMA

Bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin deprem kaygı

düzeylerini ortaya koyarak yüksek düzeyde kaygılı öğretmenlerin deprem sonrası yaşantılarını, deprem sonrası eğitim sürecini ve depremin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkisini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu amaçla nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen nicel bulgular incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin deprem ile ilgili yüksek kaygı düzeyine sahip olduğu görülmüştür ($X=122.74$). Öğretmenlerin kaygı düzeylerinin yüksek olmasının günlük yaşantılarıyla birlikte eğitim-öğretim sürecini de etkileyebileceği düşünülerek öğretmenler ile görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme yöntemi kullanılarak toplanan nitel verilerde ise okul öncesi öğretmenlerinin depremden sonraki yaşantılarında korku, endişe duyguları yaşadıkları, ölüm ve deprem hissi düşüncelerinin olduğu, şok etkisi ve günlük hayatlarında depreme kapalı alanda yakalanmamak için hızlı hareket ettikleri görülmektedir. Depremin etkisinin sürmesi ve artçı depremlerin olmasının öğretmenlerin kaygılarını artırdığı, günlük yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin depremden sonra sosyal yönden ailelerinden ayrılamadıkları ve asosyal oldukları,

davranışsal açıdan deprem çantası ve deprem olması ihtimaline karşı hava durumuna uygun kıyafetler giymeyi tercih ettikleri ve psikolojik açıdan sallanma hissi gibi yeni alışkanlıklarının olduğu görülmüştür. Depremden sonra yakınlarını kaybetme korkularından dolayı ailelerinden ayrılmadıkları ve depremin yeniden olması ihtimaline karşı hazırlıklı oldukları, daha bilinçli davranışlarda buldukları söylenebilir. Öztürk (2013) tarafından sınıf öğretmeni adaylarıyla yapılan çalışmada katılımcıların korku yaşamaları ve aile fertlerinin hayatlarını yitirme endişelerinin de bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Deprem ve afet sonrası öğretmenlerin psikolojik durumu oldukça önemlidir. Öğretmenler, afet sonrası duygusal zorluklar yaşayabilir ve psikolojik tepkiler verebilirler. Bazı yaygın psikolojik tepkilere stres ve kaygı, tükenmişlik, üzüntü, izole hissetme örnek verilebilir (Genç vd., 2023; O'Toole ve Friesen, 2016)

Deprem nedeniyle okullara ara verildikten sonra yeniden okulların açılması öğretmenler üzerinde mesleki açıdan çocuklara kendilerini faydalı hissetmeleri ve sosyal yönden ise deprem düşüncesinden uzaklaştıkları için olumlu etkilemiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin okulların açılmasıyla birlikte okulda geçirilen zaman ile depremi düşünmekten uzaklaşmaları deprem kaygılarının azalmasına ve deprem kaygısı yaşayan çocuklara destek olmaya çalışmalarının mesleki yönden kendilerini verimli hissetmelerine neden olduğu söylenebilir. O'Toole ve Friesen (2016)'de olumlu etki olarak ifade ettiği kavramda; öğretmenlerin afet sonrası öğrencilere ve topluma yardımcı olmanın olumlu hissettirdiğini belirtmiştir. Genç ve arkadaşları (2023) tarafından yapılan çalışmada 6 Şubat Kahramanmaraş depreminden sonra öğretmenlerin iş doyum düzeyleri kadın öğretmenlerin lehine anlamlı düzeyde daha yüksektir. Araştırmada görüşme yapılan çalışma grubundaki okul öncesi öğretmenlerinin kadınlardan oluşması iş doyumlarının yüksek olmasında etkili olabilir.

Depremi çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri okullar açıldıktan sonra öğretmenleri tarafından gözlenmiştir. Çocukların depremden dolayı kaygılarının, korkularının olduğu ve depremin olmasının nedenini dini açıdan cezalandırılmaları olarak gördükleri saptanmıştır. Akman ve Yıldırım (2022) tarafından çocuklarla yapılan çalışmada

en bilinen afet deprem olmakla birlikte çocukların, afetlerin nasıl oluştuklarını ve oluştuğunda ne yapmaları gerektiğini yeterince bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Çocukların kaygılarının yetişkinlerle benzer olduğu ve yetişkinlerin kendi arasında konuştukları durumları çocukların taklit ederek ifade ettikleri düşünülmektedir. Buradan hareketle yetişkinlerin çocuklarına olayları açıklama biçimlerinin ve günlük hayattaki konuşmalarının çocuklar üzerindeki etkisinin büyük olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalarda deprem sonrasında çocukların kolay irkilme, yoğun korku, çaresizlik gibi duyguların yoğun yaşandığı ve özellikle küçük yaşta çocuklarda kaygının görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Feo vd., 2014; Tian vd., 2014) Ebeveynlerin çocuklarını depremden sonra okula gönderme konusunda kaygılı oldukları ve depremden sonra çocuklarının davranış problemleri göstermeye başladıkları görülmüştür. Depremi çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinin davranışlarına da yansıdığı söylenebilir. Aydoğdu ve Fofana (2023)'da afetlerden etkilenen çocukların genellikle travma sonrası stres ile birlikte depresyon, kaygı, saldırganlık gösterebileceğini belirtmişlerdir.

Çocukların sınıf içerisinde depremi yansıtan konuşmalarının olduğu, oyunlarında depremi yansıttıkları ve süreçte çoğunlukla odak noktasının deprem olduğu görülmüştür. Çocukların depremlerle ilgili kavramları kullanması ve kaygılarının olmasında yaşanan büyük depremin etkisiyle birlikte yetişkinlerin konuşmalarına ve olumsuz düşüncelerine maruz kaldıkları söylenebilir. Erkan'a (2010) göre çocuğun çevresinde yer alan ebeveynleri, öğretmenleri gibi yetişkinlerin sahip oldukları yargılar, inançlar ve tutumlar çocukların davranışlarını olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Proctor ve arkadaşları (2007) yaptığı çalışmada çocukların ebeveynlerinin olaylar karşısında gösterdikleri tepkilerden etkilendiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla yetişkinlerin tutumları çocukları etkilemekte ve çocukların yaşamlarına doğrudan yansımaktadır. Ayrıca depremi yaşayan bu çocuklar sadece kendi ebeveynlerinin davranışları ile değil aynı zamanda artçı sarsıntılar sürerken hem kurtarma çalışmalarına şahit olmuş hem de toplanma alanlarında ve çadırlarda farklı kişilerle, onların duruma verdikleri tepkileriyle de karşılaşmışlardır. Günlük rutinleri değişmiş, evlerine girememiş, eşyalarına ve oyuncaklarına

ulaşamamışlardır. Havanın soğuk olduğu deprem sürecinde hem barınma hem de gıda sıkıntısı yaşamışlardır. Somut işlemler döneminde olan okul öncesi dönem çocuklarının yaşanan bu süreci anlamlandırmada güçlük çekmelerinin normal olduğu ve oyunlarına yansıtarak durumu anlamaya çalıştıkları söylenebilir. Piaget'e göre oyun içerisinde sergilenen davranışlar çocuğun gelişimsel göstergesidir. Çocuk yaşantılarını oyun yoluyla dışa vurur ve aktarır (Piaget, 1951). Öğretmenler depremden sonra çocuklarla yaşadıkları problem durumlarıyla mücadele etmek için ebeveynler ve rehber öğretmenlerle işbirliği içerisinde çocukların problem durumlarına çözüm yolları bulmaya çalışmışlardır. Özel ve Ersoy (2023) deprem sonrası uyum sürecinde ebeveynlerin katkılarının önemli olduğunu ve çocukların anne babanın, yakın arkadaşlarının ve öğretmenlerinin desteklerine ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşmışlardır.

Okul öncesi öğretmenlerinin depremden sonra okulların açılmasıyla birlikte eğitim sürecinde daha çok oyun etkinliklerine yer verdikleri görülmüştür. Çocukların duygularını ve düşüncelerini oyun yoluyla yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sönmez (2023) yaptığı çalışmada çocukların depreme verdikleri tepkilerin gelişim dönemlerine göre farklılaşabileceği ve özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklarda uyum sorunları görülmekle birlikte depremi yansıtan oyunların oynandığını belirtmiştir. Yapılan araştırmalarda benzer olarak deprem yaşayan küçük çocukların oyunlarında deprem anını canlandırmaya yönelik oyunlar oynadıkları görülmüştür (Darga 2023; Saylor vd., 1992). Öğretmenlerin depremden sonra çocukların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda programa göre esnek plan yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklarla depreme yönelik etkinlikler yapmaya daha sık yer vererek hayat üçgeni, çök-kapan-tutun, deprem çantası ve deprem anında neler yapılacağıyla ilgili etkinlikler yapmışlardır. Bu doğrultuda kriz yönelimli etkinlikler yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Erken çocukluk dönemindeki çocuklara verilen deprem eğitimlerinin depreme baş etmede uzun vadeli sonuçlarında etkili olabileceği ortaya konmuştur (Aydoğdu ve Fofana, 2023; Seiden vd., 2021). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik sınıf ortamında yapılacak çeşitli etkinliklerle depremler ile ilgili bilgilendirme çalışmaları çocukların yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini

sağlamaktadır (Fetihi ve Gülay, 2011).

SONUÇ

Depremi yaşayan okul öncesi öğretmenleri ve çocuklar psikolojik açıdan olumsuz etkilenmişlerdir. Artçı depremlerin devam etmesiyle birlikte stres ve kaygı durumları devam etmektedir. Yaşanan stres ve kaygı durumları çocukların oyunlarına, yaşamlarına yansımaktadır. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde öğretmenler ve ebeveynlerin aracılığıyla atlatılması çocukların ilerleyen yaşlardaki tutumlarını ve psikolojik sağlamlıklarının korumalarına yardımcı olacaktır. Okulların açılmasının başlarda öğretmenlerde, çocuklarda ve ebeveynlerde stres ve kaygı durumları yarattığı fakat zamanla yeni duruma alışmaları, günlük yaşam alışkanlıklarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmelerinde ve yaşadıkları stres ve kaygının azalmasında olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre okul öncesi öğretmenlerinin kaygıları yüksek düzeyde çıkmış olup depremin etkilerini hala günlük hayatta yaşadıkları görülmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin süreci daha sağlıklı yönetebilmeleri için afet eğitimi ve psikolojik destek verilebilir. Deprem sonrası okulların açılmasıyla birlikte çocukların da depremin etkilerini sağlıklı bir şekilde atatabilmeleri için öğretmenlere eğitim sürecinde neler yapılabileceğine ilişkin eğitimler verilebilir. Okul öncesinde çocukların okuma yazma bilmediği, oyun oynayarak, sürece aktif katılım sağlayarak kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin çocuklara afet eğitimini deneylerle veya oyunlaştırarak öğretmesinin daha etkili olacağı; çocukların afet esnasında ne yapması gerektiğini daha iyi kavrayacağı düşünülmektedir. Ebeveynlerin kriz anında çocuklarına yaptığı açıklamaların yeterli ve net olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda çocuklarla kriz anında yapılacaklar ve iletişim biçimlerine ilişkin ebeveyn eğitimleri düzenlenebilir. Ayrıca ülkemiz bir deprem kuşağındadır ve ilerleyen yıllarda benzer afetlerle karşılaşılması ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle bu konuda eğitimlerin çocuklardan yetişkinlere tüm bireylere verilmesi yararlı olacaktır. Bu çalışma depreme maruz kalan okul öncesi öğretmenleri ve okul öncesi dönemdeki çocukların yaşantı ve deneyimlerini ortaya çıkarmak için okul öncesi

öğretmenleri ile yürütülmüştür. Okul öncesi çocuklarla ilgili bilgi toplama konusunda öğretmenler ile çalışılmıştır. Deprem sonrası okulların açılması başlangıçta stres ve kaygı nedeni olsa da yeniden hayata dönüşü kolaylaştırdığı görülmüştür. Buradan hareketle yaşanabilecek bu tür afetlerden sonra koşulların hızla gözden geçirilip iyileştirilerek normal hayata dönüşün hızlandırılması yararlı olacaktır. Bu doğrultuda okullarda afete yönelik güvenlik önlemleri alınmalı, depremden etkilenen okulların koşulları incelenerek gerekli güçlendirmeler yapılmalı, sınıflardaki eşyalar sabitlenerek, acil durumda tahliye planı doğrultusunda çocuklara nasıl davranmaları gerektiğine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışma deprem sonrası okulların açıldığı ilk aydaki süreci kapsamaktadır. Çalışma kapsamı ve zaman aralığı genişletilerek öğretmenlerin ve çocukların ilerleyen dönemlerde depremin etkilerinin incelenmesi bu alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Afad (2023). www.afad.gov.tr
- Akman, A. ve Yıldırım, S. (2022). Okul öncesi öğrencilerinde afet yönetimine dair bir gözlem: Iğdır'da bir ilkokul örneği. *Anasay (21)*, 341-355. <https://doi.org/10.33404/anasay.1156639>
- Aral, N. (2023). Depremi çocuklara etkileri. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 6(11), 93-105. <https://doi.org/10.36731/cg.1299175>
- Arslan, M. (2023). Okul müdürlerinin 6 şubat Kahramanmaraş depremi sonrası okullarda karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(97), 1550-1559.
- Aydoğdu, F., & Fofana, A. (2023). Depremi küçük çocuklar üzerindeki etkileri ve müdahale programları. *In International Conference on Trends in Advanced Research*, 1, 20-25.
- Bal, F. ve Akgül, Ö. (2023). Deprem kaygısı ölçeği geliştirme çalışması. *Journal of Academic Social Science*, 139, 77-96.
- Budak, D. ve Kandil, N. (2023). Üniversite öğrencilerinin deprem bilgi düzeyleri ve sürdürülebilir deprem farkındalık düzeylerinin araştırılması: spor bilimleri örneği. *Sportive*, 6(2), 29-40. <https://doi.org/10.53025/sportive.1322709>
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. (Third Edit.)*. California: Sage Pub.
- Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage Pub.
- Darga, H. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinde çocukların yaşadıkları ve ebeveynlerinde tanık olduğu duygu durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (68), 213-248.
- Erkan, S. (2010). Deprem yaşayan ve yaşamayan okul öncesi çocukların davranışsal/duygusal sorunlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 55-66.
- Feo P., Di Gioia S., Carloni E., Vitiello B., Tozzi AE., & Vicari S. (2014). Prevalence of psychiatric symptoms in children and adolescents one year after the 2009 L'Aquila earthquake. *BMC Psychiatry*, 14, 1-12.
- Fetih L. ve Gülay, H. (2011). Deprem bilinci artırma programı'nın (Debap) 6 yaş çocukları üzerindeki etkisi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1), 1-17.
- Genç, R., Ünal, İ., Yıldırım, O. Z., Peker, Z., Yardımcı, G. M. ve Oyunlu, İ. (2023). 6 Şubat depreminin ardından deprem bölgesinde görev yapan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Premium E-Journal of Social Science (PEJOSS)*, 7(33), 768-779.
- Giannakaki, M. S. (2005). Using mixed-methods to examine teachers' attitudes to educational change: the case of the skills for life strategy for improving adult literacy and numeracy skills in England. *Educational Research and Evaluation*, 11(4), 323-348.
- Gürbüz, F. ve Koyuncu, N. E. (2023). Çocuklar ve deprem. *In International Conference on Scientific and Academic Research*, 1, 379-383.
- Karabulut, D. ve Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 368-376.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation (4th ed.)*. San Francisco, CA: Jossey.

- O'Toole, V. M., & Friesen, M. D. (2016). Teachers as first responders in tragedy: The role of emotion in teacher adjustment eighteen months post-earthquake. *Teaching and Teacher Education*, 59, 57-67.
- Özel, Ö. ve Ersoy, B. (2023). Depremden etkilenen okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum sürecine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (Özel Sayı), 465-481.
- Öztürk, M. K. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının deprem deneyimleri üzerine bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 308-319.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Pegem Akademi.
- Piaget, Jean. 1951. *Play, dream and imitation in childhood*. Routledge.
- Proctor, L. J., Fauchier A., Oliver PH., Ramos MC., Rios MA., & Margolin G. (2007). Family context and young children's responses to earthquake. *J. Child Psychol Psychiatry*, 48(9), 941-9.
- Saylor, C.F., Swenson, C.C. & Powell, P. (1992). Hurricane hugo blows down the broccoli: Preschoolers' post-disaster play and adjustment. *Child Psychiatry Hum Dev*. 22(3), 139-149.
- Seiden, J., Kunz, V., Dang, S., Sharma, M., & Gyawali, S. (2021). *Effects of two early childhood interventions on the developmental outcomes of children in postearthquake Nepal*.
- Sönmez, M. B. (2022). Depremin psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *TOTBİD Dergisi*, 21(3), 337-343.
- Solmaz, G. ve Özel, A. (2012). Türkiye'de deprem tekrarlanma zamanının tahmini ve neotektonik bölgelere göre depremselliğin markov zinciri ile incelenmesi. *Cankaya University Journal of Science and Engineering*, 9(2), 20-27.
- Tian Y., Wong TKS., Li J., & Jiang X. (2014) Posttraumatic stress disorder and its risk factors among adolescent survivors three years after an 8.0 magnitude earthquake in China. *BMC Public Health*, 14(1).
- Utkucu, M., Durmuş, H., Uzunca, F. & Nalbant, S. (2023). *6 Şubat 2023 Gaziantep (Mw=7.7) ve Elbistan (Mw=7.5) depremleri üzerine bir değerlendirme*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. baskı)*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, M. (2000). *İlköğretim okullarındaki öğretmenlerin deprem öncesinde ve deprem sonrası öğrenme ve öğretme başarıları ile deprem sonrası oluşabilecek değişiklikler* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.

Yazar Katkı Oranı

Araştırma kapsamında, birinci yazarın araştırmaya katkı oranı %60; ikinci yazarın araştırmaya katkı oranı %40'tır.